

Varga Gergely

Az ukrán és a grúz NATO-tagság kérdése és a magyar érdekek

A NATO 2008. december 2-i külügyminiszteri értekezletén sem hívta meg Ukrajnát és Grúziát a teljes jogú tagság előszobájának tekintett Tagsági Akciótervbe (MAP). A két volt szovjet tagköztársaság csatlakozásával kapcsolatban igen megosztott a szövetség. Eltérőek a tagállamok stratégiai szempontjai, viták folynak a 2008. augusztusi grúz-orosz háború értelmezéséről, az Oroszországhoz fűződő viszonyról és a két ország felkészültségéről is. A követendő magyar külpolitika meghatározása ebben a stratégiai jelentőségű kérdésben rendkívül nagy körültekintést igényel. Az alábbi írás az ukrán és a grúz NATO-csatlakozással kapcsolatos problémákat magyar szemszögből is elemzi.

Ukrajna és a NATO-tagság

Méretei és stratégiai fekvése a közép-kelet-európai, sőt az egész euroatlanti biztonsági térség meghatározó tényezőjévé teszi Ukrajnát. Különösen a vele határos közép-európai országok biztonságpolitikai kilátásai szempontjából nem mindegy, hogy Ukrajna kül- és biztonság-politikai téren milyen orientációt választ: a teljes euroatlanti integrációt célozza-e meg, esetleg az európai integrációra (az EU-tagságra) igent, az atlantira (a NATO-tagságra) pedig nemet mond, vagy mindkettőt elvetve Oroszország felé orientálódik. Természetesen meghatározó jelentőségű Ukrajna jövője és választása szempontjából a fenti szervezetek politikája is.

Ukrajna 1990-es függetlenné válásától 2004-ig meglehetősen változékony külpolitikai irányvonalat követett, melyben hol a nyugathoz való integráció szándéka, hol az Oroszország felé való orientálódás tűnt inkább meghatározónak. Bár a 2004. november-decemberi narancsos forradalom vezető politikai erői az euroatlanti integráció mellett törtek lándzsát, az azóta eltelt időszakban bebizonyosodott, hogy ez előtt számos

stratégiai, politikai és társadalmi akadály tornyosul. Stratégiai szempontból világosan kell látnunk, hogy Ukrajna elsődleges fontosságú terepe a kelet-európai térség feletti befolyásért zajló orosz–amerikai, kisebb mértékben az orosz–nyugat-európai vetélkedésnek. Az ország NATO-tagsága egyértelműsítenié Ukrajna geostratégiai pozícióját, hosszú távon pedig belső politikai, gazdasági és társadalmi feltételrendszerét is alapvetően befolyásolná.

Noha Ukrajna társadalmi képére alapvetően a kelet–nyugati megosztottság nyomja rá bélyegét, a belső törésvonalak korántsem mindig a kelet–nyugati megosztottság logikáját követik. Bár az ország 46 milliós lakosságának csupán 18 százaléka vallja magát orosz nemzetiségűnek, az orosz nyelv és kultúra különösen az ország keleti felében ennél az aránynál jóval nagyobb szerepet játszik. Az ukrán gazdaság – különösen a keleti nehézipari övezetek miatt – rendkívül szorosan kapcsolódik az orosz iparhoz. Az orosz–ukrán kereskedelmi volument, amely 2007-ben 23 milliárd euró volt, csak az EU-val folytatott kereskedelem előzi meg. Az energiaellátás terén pedig különösen függ

az orosz importtól, amely az ukrán gázfogyasztás 75 százalékát fedezi. Igaz, ez a függőség bizonyos mértékig kölcsönös az Európába irányuló tranzitvezetékek miatt, amelyeken keresztül az Európába irányuló orosz gázexport 80 százaléka halad át. Ugyanakkor Moszkva sokkal inkább előbbre jár abban, hogy ezt a kapcsolatrendszert egyoldalú függőséggé alakítsa. (Mint ismeretes, Oroszország a Fehéroroszországon áthaladó Jamal, a Balti-tenger alatt tervezett Északi Áramlat, valamint a Fekete-tenger alatt tervezett Déli Áramlat gázvezetékek révén igyekszik Ukrajna tranzitszerepét csökkenteni.) Ezek a társadalmi és gazdasági realitások az ukrán politikai erők külpolitikai orientációját is meghatározzák. Tovább bonyolítják a kérdéskört az ukrán belpolitikába folyamatosan beavatkozó külső hatalmi tényezők: Oroszország mellett a narancsos forradalom időszakában a nyugati hatalmakat is hasonló vádak érték.

Ukrajna nyugati integrációját illetően lényeges különbség mutatkozik az EU- és a NATO-tagság belső megítélésében. Az ország uniós tagságát a lakosság támogatja, sőt még az oroszbarátnak elkönyvelt politikai erők is hosszú távú célként határozzák meg. Az Európai Unió és Ukrajna kapcsolatai a 2007-ben a társulásról megkezdett tárgyalások sikere esetén várhatóan tovább mélyülnek. Az ukránok döntő többsége ezzel szemben ellenzi a NATO-tagságot (a csatlakozást támogatók aránya 2007-ben 15 százalék volt, de a grúz–orosz háború után is alig érte el a 30 százalékot), a politikai eliten belül pedig egyedül Viktor Jucsenko elnök tűnik következetes támogatójának. A Viktor Janukovics vezette orosz orientációjú erők egyértelműen ellenzik, de még a sokak által szintén nyugati orientációjúnak kikiáltott, pragmatikus miniszterelnök, Julija Timosenko sem áll ki egyértelműen a tagság mellett. Ráadásul a 2004 óta

szinte állandósult belpolitikai válság, a belpolitikai erők szakadatlan hatalmi küzdelme nemcsak a politikai rendszert destabilizálja, és teszi lehetetlenné koherens külpolitikai irányvonal megfogalmazását és végrehajtását, hanem maguk a külpolitikai kérdések is folyamatosan belpolitikai játszmák eszközévé válnak. A jogállamiság, a demokratikus intézmények működése terén még komoly erőfeszítéseket kell tennie Ukrajnának ahhoz, hogy a nyugati integrációs szervezetek által megfogalmazott tagsági követelményeknek megfeleljen. Mivel egy katonai szövetséghez való csatlakozásról van szó, nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy ez a stratégiai–politikai orientációs bizonytalanság – a katonai kultúrától kezdve a napi titkosszolgálati működésig bezárólag – az ukrán fegyveres erők hétköznapijait és gondolkodását is áthatja. A rövid időn belüli NATO-csatlakozás több komoly kérdést vetne fel a szövetségen belül. Hogyan válaszol Ukrajna a feltételezhető orosz válaszlépésekre? Hogyan fogja kezelni a speciális ukrán–orosz viszonyt? Mi történik, ha Ukrajnában egyértelműen oroszbarát vezetés kerül hatalomra?

Grúzia és a NATO-tagság

Grúzia geopolitikai jelentősége felértékelődött az elmúlt években. A nemzetközi kapcsolatokban az ezredforduló óta bekövetkezett változások nyomán a Kelet-Európa, a Közel-Kelet és Közép-Ázsia metszéspontján elterülő észak-kaukázusi ország a nagyhatalmi érdeklődés középpontjába került. Az Egyesült Államok figyelme különösen 2001. szeptember 11-e után, a terrorizmus elleni harc keretében fordult Grúziára, mint fontos katonai és utánpótlási bázisra. Grúzia és a grúziai amerikai jelenlét és befolyás hamarosan egyre inkább az Oroszországgal

szembeni új feltartóztatási politika egyik fő eleme lett, amelynek belpolitikai feltételeit a 2003-as tulipános forradalom teremtette meg. Az energiaforrások és tranzitútvonalak ellenőrzéséért folyó hatalmi versengésben Grúzia szintén fontos terület: az Oroszországtól való energiafüggés lazításának lehetőségét jelenti, és az ország az Európai Unió, különösen pedig annak kelet-közép-európai tagjai számára elsősorban ebben a vonatkozásban értékelődött fel.

Grúzia atlanti biztonságpolitikai integrációjának útjában a közvetlen akadályt elsősorban területi instabilitása és Oroszországgal való konfliktusa jelenti. Dél-Oszétia és Abházia kérdése a NATO-tagok számára főképp geopolitikai probléma, de nem szabad szem elől téveszteni a konfliktus etnikai, kisebbségi vonatkozásait sem. Az ország NATO-tagságát – Ukrajnával ellentétben – a lakosság és a politikai erők döntő többsége támogatja. A NATO által megfogalmazott tagsági követelmények tekintetében belpolitikai szempontból Grúzia különösen a demokratikus intézmények erősítése, a pluralizmus, az áttekinthetőség, az elszámoltathatóság terén maradt le. A *Freedom House* nemzetközi emberi jogi szervezet a politikai szabadságjogok érvényesülése szempontjából csak „részben szabad” értékelést adott Grúziáról a 2008-as évre vonatkozólag, míg Ukrajnát „szabadnak” minősítette. Ezzel összefüggésben a fegyveres erők hiányosságai (demokratikus ellenőrzés, transzparencia) és képességbeli felkészültsége is gondot okoz. Dél-Oszétia és Abházia nyár végi egyoldalú – fegyveres – kiválása, illetve az Oroszországgal való konfliktus a NATO igen lényeges ötödik cikkelyével kapcsolatban vet fel komoly kérdéseket. Hogyan értelmeznék Grúzia az ötödik cikkelyt Abházia és Dél-Oszétia, illetve az orosz katonai jelenlét vonatkozásában? Hogyan értelmeznék az Egyesült Államok, és hogyan

az európai szövetségesek? Hogyan Oroszország? Milyen eszközöket alkalmaznának az értelmezésüknek megfelelő válasz kivitelezéséhez, és meddig volnának hajlandók elmenni? Általános kontextusban mindez milyen hatással lenne a NATO ötödik cikkelyére és kohéziójára?

Oroszország percepciója Ukrajna és Grúzia biztonságpolitikai helyzetéről

Oroszországnak a térségről alkotott biztonságpolitikai percepcióját elengedhetetlen röviden áttekintenünk ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk Ukrajna és Grúzia geopolitikai helyzetéről. Az orosz stratégiai gondolkodásban 2003-tól kezdve kristályosodik ki az Oroszországot „szuverén demokráciaként” és regionális nagyhatalomként meghatározó koncepció. A 2003-as orosz katonai stratégia a nemzetbiztonsága szempontjából természetes érdekeihez tartozónak tekinti Európát, a Közel- és a Közép-Keletet, Közép-Ázsiát és a csendes-óceániai térséget. A volt szovjet utódállamok alkotta ún. közel-külföld pedig elsődleges fontosságú térség a számára, amelyhez különleges érdekei fűződnek. A térségben a 2000-es évek elejétől tapasztalható növekvő amerikai befolyást ezért egyre inkább ellenségesen szemlélte, mivel annak célja az orosz stratégiák szerint Oroszország bekerítése.

A putyini külpolitikai stratégia két meghatározó eleme Oroszország energia-nagyhatalomként való elismertetése és a katonai erő szerepének növekedése. Ukrajna és Grúzia az energiaszállítási útvonalak, ezen belül elsősorban a földgázvezetékek ellenőrzése szempontjából döntő fontosságú, hiszen a források és a tranzitútvonalak kontrollja az orosz külpolitika számára a közel-külföld térségén túl az európai államokat is

hatékonyan befolyásoló eszköz. A katonai erő szerepének felértékelődését pedig leginkább a 2008. augusztusi grúz–orosz konfliktus szemléltette. Ukrajna esetében a Krím-félszigeten lévő orosz flottabázis sorsa és a régió orosz lakossága lehet a jövőben jelentősebb feszültségforrás. Oroszország célja tehát az, hogy megőrizze, illetve visszaszerezze befolyását Ukrajnában és Grúziában, és megakadályozza a két ország euroatlanti integrációját, főképp pedig NATO-csatlakozását.

Ukrajna és Grúzia NATO-tagsága mellett: az atlantista tagországok érdekei

A Bush-adminisztráció az „egységes és szabad Európa” koncepciójában foglalta össze Kelet-Európa-politikáját, amelynek értelmében a térség országait az euroatlanti közösségbe kell integrálni. Ennek megfelelően a NATO 2004-ben, majd 2008-ban összesen kilenc kelet-európai taggal bővült, többek között az Oroszországgal határos három balti állammal. Az Egyesült Államok számára a bővítés több stratégiai célt szolgált: a csatlakozó országok és a térség politikai stabilitásának, demokratikus fejlődésének, nyugati orientációjának elősegítését, a terrorizmusellenes háború szempontjából fontos közel-keleti és közép-ázsiai térséghez közeli támaszpontok biztosítását, az említett térségek energiaforrásaihoz és tranzitútvonalaikhoz való könnyebb hozzáférést, valamint Oroszország befolyásának korlátozását. A fentiekén túl Ukrajna és Grúzia más okokból is fontos az amerikai stratégia szempontjából.

Ukrajna orientációja döntő a tekintetben, hogy Oroszország meghatározó jelentőségű európai (ezen belül elsősorban kelet-közép-európai) nagyhatalomként, vagy csu-

pán periférikus hatalomként jelenik meg. Grúzia stratégiai fekvése nemcsak Oroszország és a Kaszpi-tenger térségét illetően fontos az Egyesült Államok számára, hanem Irán vonatkozásában is, amelyet Irakkal, Afganisztánnal és Grúziával így szinte teljesen körbekerít. Az USA számára Oroszország elsődleges fontosságú regionális kihívás, amellyel ugyanakkor egy sor globális kérdésben (fegyverzetkorlátozás, non-prolifерáció, a terrorizmus elleni harc, klímaváltozás) célszerű együttműködnie. Az amerikai–orosz gazdasági kapcsolatok volumene emellett nem olyan mértékű, hogy bármelyikük nemzetgazdasága számára létfontosságú lenne. A Bush-adminisztráció hivatali idejének végére igyekezett minden követ megmozgatni annak érdekében, hogy Ukrajna és Grúzia mielőbbi NATO-csatlakozását bebiztosítsa a Tagsági Cselekvési Terv megadása révén, ez azonban a szövetségesek egy részének ellenállása miatt meghiúsult. Ennek mintegy pótlására 2008. december 19-én Washingtonban aláírták az ukrán–amerikai, január 9-én pedig a grúz–amerikai stratégiai partnerségi chartát, amely többek között a katonai és a gazdasági-energetikai együttműködés elmélyítését is előírnyozza. A színpalak mögött az ukrán energetikai rendszerek modernizációjában történő amerikai részvétel is körvonalazódik. A 2009. év eleji orosz–ukrán gázvita, illetve az orosz álláspont megkeményedése háttérben a nyilvánvaló pénzügyi érdekek mellett részben ez az amerikai–ukrán közeledés állhat.

Az Egyesült Államok által szorgalmazott NATO-bővítést a hagyományosan atlantista Nagy-Britannia mellett a kelet-közép európai országok közül Lengyelország, Csehország és a három balti állam támogatja erőteljesen. Ezen országok kormányai az orosz befolyás feltartóztatását, és nagyobb részben Ukrajna, kisebb részben Grúzia nyug-

ti orientációjának biztosítékát látják benne. Az elmúlt néhány évben mindegyiküknek volt már negatív tapasztalatuk az egyre hátrózottabb orosz külpolitikai érdekvényesítéssel kapcsolatban, gondoljunk itt a lengyel húsimport-tilalomra 2005 és 2007 között, vagy az Észtország elleni informatikai háborúra 2007 tavaszán. Csehország kivételével Oroszországot e közép-kelet-európai NATO-tagok biztonságpolitikai orientációja érzékenyebben érinti, mint a NATO déli szárnyához tartozó Magyarországé és a balkáni tagoké: a balti országok esetében a közös földrajzi határ, Lengyelország esetében pedig méretei és központi fekvése miatt. A Lengyelországba és Csehországba telepíteni tervezett amerikai rakétavédelmi rendszer további feszültségforrást jelent.

A bővítést ellenző NATO-tagok

A két volt szovjet utódállam gyors NATO-tagságát ellenzők élén Németország áll, amiben a nagyok közül Franciaország és Olaszország, valamint Belgium, Hollandia, Luxemburg és közép-európai csendestársként Magyarország támogatja. Ezek az országok az Oroszországhoz fűződő kapcsolataikat féltik elsősorban. Németország és Olaszország számára meghatározó energetikai kereskedelmi partner Oroszország, a német–orosz kereskedelem 53 milliárd dollárt tett ki 2007-ben, a német gázimport 46 százalékát fedezik az orosz szállítások. Az olasz–orosz kereskedelem 21 milliárdról 36 milliárd euróra nőtt 2007-ben, az olasz gázimportnak pedig mintegy 30 százalékát adják az orosz szállítások. De nemcsak a gázimport, hanem az oroszországi befektetési lehetőségek miatt is jelentős gazdasági kapcsolatokról van szó. Ráadásul Németország és Olaszország elég erős, és elég távol van Oroszországtól ahhoz, hogy ezt az

egymásrautaltságot ne stratégiai fenyegetésként percipiálja. Franciaország a két posztszovjet állam felvétele esetén az orosz–európai kapcsolatok minőségének romlása mellett az amerikai befolyás további növekedésétől tart. A szkeptikus álláspontok kommunikációjában azonban inkább Ukrajna és Grúzia belső felkészületlensége, politikai instabilitása, nyugati orientációjának bizonytalansága és rendezetlen kül- és biztonságpolitikai konfliktusai a hangsúlyos elemek.

Ukrajna és a magyar érdekek

Magyarország számára a NATO ötödik cikelye által nyújtott kollektív védelmi garancia jelenti a tagság legfontosabb és elsődleges értelmét. Ez elsősorban Magyarország geopolitikai fekvéséből adódik, hiszen a régió történetileg szinte megszakítás nélkül nagyhatalmak, civilizációk érdekszféráinak ütközőzónájában, vagy instabil versengő államok szomszédságában helyezkedett el. Ebben az összefüggésben Oroszországgal, mint 21. század eleji katonai és energetikai nagyhatalommal továbbra is számolnia kell a magyar biztonságpolitikának. Azt is tudnunk kell azonban, hogy erőforrásai, érdekvényesítő képessége szempontjából közel sem szuperhatalom Oroszország, gazdasági potenciálját tekintve pedig tizenegyedik a világranglistán, némileg lemaradva Spanyolország mögött.

Magyarországnak, mint közép-európai országnak, körültekintően kell meghatároznia nemzeti érdekeit, az őket artikuláló hosszú távú stratégiai céljait, és az elérésüket elősegítő gyakorlati külpolitikát, hiszen egyrészt közvetlenül érintett a kelet-európai régió folyamataiban, másrészt Oroszországhoz jelenleg kiválthatatlan stratégiai jelentőségű gazdasági kapcsolatok fűzik az energiamport vonatko-

zásában, amint arra az ukrán–orosz gázvita ismét ráirányította a figyelmet.

Ukrajna vonatkozásában az ország politikai–társadalmi stabilitása, demokratikus fejlődése, belső és regionális gazdasági szerepének zavartalan fejlődése, a kisebbségi jogok kérdéskörével elválaszthatatlanul összefonódó jószomszédi kapcsolatok biztosítása a magyar érdek. Ezeket hosszú távon Ukrajna euroatlanti integrációja tudja biztosítani, mivel a reális alternatívaként felmerülő orosz orientáció, figyelembe véve az oroszországi bel- és külpolitikai trendeket, vélhetően nem ebbe az irányba mozdítaná el Ukrajnát, amelynek NATO- és EU-tagsága tehát távlati magyar stratégiai cél.

Számolnunk kell azonban a stratégiai és politikai realitásokkal. Sem az ukrán politikai elit jelentős része, sem a társadalom többsége nem támogatja jelenleg az ország NATO-tagságát, és ezt aényt Magyarországnak – mint ahogy a többi NATO-tagnak is – figyelembe kell vennie, ha megbízható, stabil demokratikus politikai rendszerű, egyértelműen nyugati orientációjú szövetségeseket szeretne látni a szövetség tagjai között. Magyarország szempontjából természetesen az orosz reláció figyelembevétel is elengedhetetlenül fontos, de ezt csak az Észak-atlanti Szerződés Szervezete és az Európai Unió – mint elsődleges igazodási pontok – tagjaként célszerű értékelnie. A fentiek alapján Ukrajna gyors NATO-tagsága kockázatokat rejt magában az ukrán belpolitikai stabilitás, a NATO belső kohéziójának fenntartása és a NATO–oros, EU–oros kapcsolatok vonatkozásában egyaránt. Mérlegre téve a lehetséges hasznokat (a NATO intézményi kultúrájának pozitív hozadékai, a nyugati befolyás erősödése az oroszszal szemben az ukrán kül- és védelmi politikában, stratégiai, geopolitikai előnyök) és kockázatokat, az előbbiek rövid és középtávú realizálása ma igen kétesnek tűnik, mivel bizonytalan, hogy Ukrajna valóban

egyérté-e a NATO stratégiai céljaival, mi több, elő fogja-e segíteni a megvalósulásukat.

Magyarországnak tehát – hosszú távú stratégiai célként természetesen megőrizve – aligha célszerű a gyors ukrán NATO-tagságot erőltetnie, de elősegítése egyértelműen érdekünk, mihelyt világosabb támogatottsága látszik a nyugati szövetségi rendszerhez való csatlakozásnak az ukrán politikai elit és az ukrán társadalom részéről. Ukrajna nyugati orientációjának elősegítése érdekében viszont Magyarországnak erőteljesen támogatnia kell az Európai Unió további nyitását Ukrajna felé, hosszú – 20-25 éves – távra szóló világos tag-sági perspektívát felmutatva.

Grúzia és a magyar érdekek

Grúzia esetleges NATO-tagságát Magyarországnak elsődlegesen, de nem kizárólag az ötödik cikkely vonatkozásában célszerű értékelnie. Magyarországtól és valamennyi NATO-hoz csatlakozó közép-európai országtól – teljesen ésszerűen – megkövetelte a szövetség, hogy biztonságpolitikai kihatású belső és külső vitás politikai kérdéseit rendezze. Grúzia NATO-tagsága – Dél-Oszétia, Abházia és az ottani orosz szerepvállalás vonatkozásában bármilyen *modus vivendi* körvonalazódása nélkül – kockázatokat rejt magában, mégpedig éppen a Magyarország szempontjából is kulcsfontosságú ötödik cikkely értelmezése és hitelessége szempontjából.

A NATO ötödik cikkelye nemcsak azért töltötte be szerepét a hidegháború folyamán, mert politikai–stratégiai konszenzust tükrözött, hanem legalább annyira azért, mert valós katonai erő támasztotta alá. A nyugati szövetség részéről tehát megvolt a hiteles politikai konszenzus és a katonai képesség is arra vonatkozóan, hogy a tagállamai ellen irányuló agresszióval szemben ha-

tékonyan fel tudjon lépni. A hidegháború végével, közös ellenségkép hiányában a szövetség kohéziója kétségtelenül gyengült. Az újabb és újabb keleti bővítések pedig tovább erősítették ezt a folyamatot politikai és katonai értelemben egyaránt, hiszen a nagyobb létszám nehezítette a döntéshozatalt, ráadásul a szervezet katonailag gyengébb és nehezebben védhető tagállamokkal bővült. A bővítés hozadékainak és hátrányainak pontos mérlegelése kétségtelenül szubjektív, nehezen mérhető eredményhez vezet. Mégis megállapíthatjuk, hogy mind az 1999-es, mind a 2004-es bővülés összességében a régió stabilitását, biztonságát erősítette, és a kockázatokat Oroszország vonatkozásában nem növelte kritikus mértékig. Ne feledjük, a Nyugat és Oroszország között 2001–2002-ben, már az első bővülést követően, a második küszöbén, látványosan fejlődtek a kapcsolatok.

Ukrajna és Grúzia esetleges felvétele azonban, mint a fentiekben is tárgyaltuk, mind belpolitikai, mind stratégiai szempontból minőségileg más kockázatokat hordoz magában. A 2008. augusztusi dél-oszétiai háború erre a stratégiai realitásra hívta fel a figyelmet. Egy séges nyugati támogatás hiányában Grúzia egyedül és egyoldalúan nem lenne képes Dél-Oszétia és Abházia helyzetének rendezésére – hacsak a Nyugat nem vállalná fel a roppant kockázatos közvetlen katonai konfrontációt. Ráadásul a múlt nyári széleskörű katonai összecsapást – kétségtelen dél-oszét és orosz provokációk után – Grúzia indította meg Chinvali tűzérési lövetésével. A grúz vezetést – amellet, hogy igen rosszul mérte fel a lehetőségeit és az erőviszonyokat – hasonló felelősség terheli a háború kirobbanásáért, mint Moszkvát és Chinvalit. Grúza megbízható, felelősségteljes magatartását nem alaptalanul kérdőjelezte meg tehát számos nyugati elemző is. És ezen a ponton ismét hangsúlyoznunk kell a konfliktusok etni-

kai, kisebbségi vonatkozásait. Különösen Magyarország nem mehet el azon tény mellett, hogy a dél-oszét és abház önállóságnak etnikai, kisebbségi alapjai vannak, ezért jogosan merül fel az önrendelkezési jog kérdése. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a dél-oszét és abház fegyveres elszakadást nemzetközi jogilag biztos lábakon álló precedensként értelmeznénk, sokkal inkább az előrelátó kisebbségpolitikának, a kisebbségi jogok érvényesülésének szükségességére, egyes autonómiafölkérek jogosságára, illetve hiányuk kockázataira kívánjuk felhívni a figyelmet. Ha a tagállamok a tagsággal járó valamennyi kötelezettséget komolyan kívánják venni, a demokratikus intézmények, a polgári és politikai jogok érvényesülése, a hatalmi intézmények transzparens működése terén is szigorú figyelemmel kell kísérniük Grúzia fejlődését. Félrevezető lenne tehát az orosz–grúz problematikát fekete-fehér alapon megítélni, és ennek alapján Grúziát teljes jogú NATO-tagságát az elmúlt időszak grúz politikája támogatásaként feltétel nélkül szorgalmazni. Grúziára akkor lehetne a kizárólag a nagyhatalmi vetélkedés és az orosz érdekek áldozataként tekinteni, ha mind belpolitikai, mind külpolitikai terén valóban minden tőle telhetőt megtett volna a NATO-tagság kritériumainak teljesítése érdekében.

Mindemellett Magyarországnak figyelembe kell vennie az észak-atlanti szerződés 10. cikkelyét is, miszerint: „a Felek egyhangú megegyezéssel a Szerződéshez való csatlakozásra hívhatnak meg minden más európai államot, amely képes arra, hogy elősegítse a Szerződés elveinek továbbfejlesztését és hozzájáruljon az észak-atlanti térség biztonságához.” Amennyiben Grúzia a demokratikus reformok terén előrelép, esetleges NATO-tagságát pedig nem arra kívánja felhasználni, hogy foglyul ejtse a szövetség egészét egy számára nagyrészt elvesztett kaukázusi konfliktusban, Grúzia tagsága – akár már rö-

vid távon is – megfelel a magyar érdekeknek. Elsősorban azért, mert Magyarország nem tagadhatja meg azon elveket, amelyek alapján maga is a nyugati szövetségi rendszer tagja lehet – bármennyire is esetlegesen érvényesülnek ezek a gyakorlatban a kisebb államok vonatkozásában. Ezen elvek pedig a szuverenitás teljessége és a külpolitikai orientáció szabad meghatározása annak függvényében, hogy a politikai elit milyen demokratikus, legitim felhatalmazást kap az adott ország polgáraitól. Oroszország katonai beavatkozása a dél-oszét–grúz konfliktusba, és különösen a Dél-Oszétia túli grúz területek megtámadása egy fontos határvonal átlépését jelentett a hidegháború utáni európai történelemben, amelyre Magyarország nem tekinthet közömbösen.

Kétségtelenül némileg ellentmondás van Grúzia NATO-tagsági aspirációi és a nyugati elvárások között, de ez tulajdonképpen minden korábbi tagjelöltre is igaz volt. Grúzia akkor van igazán ráutalva a NATO nyújtotta védelemre, ha rossz a viszonya Oroszországgal, a szövetség egy része viszont éppen a jószomszédi kapcsolatok meglétét állítja feltételként Grúzia tagsága elé. Magyarországnak az az érdeke, hogy a kaukázusi régióban béke és stabilitás legyen. Egy stabil, demokratikus NATO-tag Grúzia, amely megbízható, körültekintő külpolitikát folytat, ezt a célt szolgálhatja, hiszen ha egy ilyen politikát folytató Grúziával szemben Oroszország továbbra is hasonlóan agresszívan lépne fel, akkor a közép-kelet-európai NATO-tagoknak az orosz hatalmi ambícióktól való félelme valóban teljesen jogos és reális alapokon állna. Ez esetben Magyarország olyan külpolitika folytatásában lenne érdekelt, amely egyértelmű üzenetet küld az orosz ambíciókkal szemben.

Grúzia tagságának támogatása nemcsak az amerikai–magyar és az orosz–magyar relációban hordozna egyértelmű üzenetet, hanem a bilaterális orosz kapcsolatokat szorgalmazó nyugat-európai hatalmak (Németország, Franciaország, valamint Olaszország) és a regionális összefogást kereső közép-kelet-európai országok (visegrádi országok, balti államok, balkáni országok) számára is. Magyarország elsődleges érdeke a regionális együttműködés támogatása és ösztönzése a közép-kelet-európai geopolitikai versenyben, valamint az, hogy a NATO jövőjét alapvetően ne külső hatalmak, hanem a szövetség tagjai határozzák meg. ■

Irodalom

Eurostat – Newsrelease, 125/2008. 8 September, 2008. EU–Ukraine Summit.

http://www.eds-destatis.de/en/press/download/08_09/125-2008-09-05.pdf (2008. december 9.).

Edward Chow – Jonathan Elkind: Where East Meets West: European Gas and Ukrainian Reality.

The Washington Quarterly, January 2009, 77–92. o.

Freedom in the World 2008. Selected data from Freedom House's annual global survey of political rights and civil liberties.

<http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw08launch/FIW08Tables.pdf> (2008. december 9.).

Energy Information Administration – Germany.

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Germany/NaturalGas.html> (2008. december 8.).

Energy Information Administration – Italy. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Italy/NaturalGas.html> (2008 december 9.).